

Sygn. akt: II AKa 441/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 grudnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący	SSA Marek Charuza
Sędziowie	SSA Piotr Filipiak SSA Piotr Pośpiech (spr.)
Protokolant	Agnieszka Curyło

przy udziale Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Bielsku-Białej Henryka Dziemińskiego

po rozpoznaniu w dniu 9 grudnia 2016 r. sprawy

wnioskodawcy **S. Z.**

- o zadośćuczynienie

na skutek apelacji pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku - Białej

z dnia 21 czerwca 2016 roku, sygn. akt III Ko 54/15

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania
Sądowi Okręgowemu w Bielsku-Białej

SSA Piotr Filipiak SSA Marek Charuza SSA Piotr Pośpiech

sygn. akt II AKa 441/16

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Bielsku – Białej wyrokiem z dnia 21 czerwca 2016 r. (sygn. akt III Ko 54/15) na podstawie art. 552a § 1 k.p.k. oddalił wniosek S. Z. o zadośćuczynienie.

Przedmiotowa sprawa została rozpoznana przez sąd w składzie jednego sędziego i w takim też składzie zostało wydane wspomniane orzeczenie.

Apelację od tego wyroku wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, który zaskarżył go w całości. Skarżący zarzucił błędne przyjęcie, że w sprawie brak jest podstaw do zasądzenia na rzecz wnioskodawcy zadośćuczynienia wynikłego z wykonywania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, podczas, gdy z zebranego w sprawie

materiału dowodowego wynika, że wobec wnioskodawcy było prowadzone postępowanie karne w ramach, którego zastosowano wymieniony wyżej środek karny.

Podnosząc ten zarzut obrońca wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja pełnomocnika okazała się o tyle skuteczna, że jej wniesienie musiało spowodować uchylenie zaskarżonego wyroku bez wdawania się w merytoryczną ocenę jego słuszności. Przeprowadzona kontrola odwoławcza wykazała bowiem, że Sąd Okręgowy w Bielsku – Białej, rozpoznając niniejszą sprawę, był nienależycie obsadzony, gdyż procedował i orzekał w składzie jednoosobowym, zamiast w składzie jednego sędziego i dwóch ławników. Zaistniałe uchybienie stanowi bezwzględna przesłankę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., skutkującą wydaniem obligatoryjnego orzeczenia o charakterze kasatoryjnym.

Przepis art. 554 § 2 k.p.k., w brzmieniu po nowelizacji wprowadzonej ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2016.437) stanowi, że sprawach z rozdziału 58 o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie sąd orzeka w składzie jednego sędziego. Tym samym z dniem 15 kwietnia 2016 r. zmieniła się dotychczasowa zasada nakazująca rozpoznawanie tego typu spraw przez skład kolegialny. Powołany przepis w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 r. przewidywał bowiem jako właściwy skład trzech sędziów zawodowych, a z kolei w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 r. do dnia 14 kwietnia 2016 r. skład jednego sędziego i dwóch ławników.

W tym miejscu należy jednak zwrócić uwagę na to, że nie każda sprawa rozpoznawana po dniu 14 kwietnia 2016 r. powinna zostać osądzona przez Sąd I instancji w składzie przewidzianym przez przepis art. 554 § 2 k.p.k. w brzmieniu aktualnie obowiązującym. Wyjątek od wyrażonej tam reguły wprowadza bowiem art. 22 ustawy dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy ... Przewiduje on, że „jeżeli na podstawie niniejszej ustawy nastąpiła zmiana właściwości lub składu sądu, do czasu zakończenia postępowania w danej instancji orzeka sąd dotychczas właściwy lub w dotychczasowym składzie”. Z treści tego przepisu wynika zatem, że sprawy rozpoczęte przed dniem 15 kwietnia 2016 r. i kontynuowane po tej dacie winny być rozpatrywane aż do zakończenia w danej instancji w dotychczasowym składzie, a więc w zależności w składzie trzech sędziów albo jednego sędziego i dwóch ławników.

Analiza akt przedmiotowej sprawy wskazuje na to, że sąd powinien był procedować w składzie wynikającym z treści art. 22 cyt. ustawy, a konkretnie w składzie jednego sędziego i dwóch ławników.

Można domniemywać, że Sąd Okręgowy w Bielsku – Białej, który orzekał w składzie jednego sędziego, miał w polu widzenia przedmowie uregulowanie, jednakże dokonał jego błędnej wykładni. Interpretacja tego przepisu nasuwała do tej pory zasadnicze trudności, co przekładało się na rozbieżną praktykę w orzecznictwie sądów powszechnych w zakresie ustalenia składów.

Problem dotyczył mianowicie określenia momentu tzw. petryfikacji, a więc momentu utrwalenia składu sądu. Przepis art. 22 tej kwestii wprost nie wyjaśniał, gdyż nie wskazywał chwili, w którym następuje ukształtowanie składu sądu, który zgodnie z jego treścią po zmianie przepisów nie podlegał zmianie. Spór sprowadzał się zasadniczo do tego, czy wspomniany przepis petryfikuje skład sądu określony przepisami, czy konkretny osobowy skład sądu. Przyjęcie, że chodzi o skład sądu określony przepisami, oznaczało, że dla jego zdefiniowania znaczenie mają przepisy obowiązujące w momencie rozpoczęcia postępowania w danej instancji. Natomiast opowiedzenie się za taką wykładnią, zgodnie z którą petryfikacji podlega konkretny osobowy skład sądu, oznaczać ma, że momentem, w którym ona następuje jest przystąpienie przez ten konkretny skład sądu do orzekania na rozprawie głównej. Sąd Apelacyjny w Katowicach prezentował do tej pory drugi z tych poglądów (vide wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 lutego 2016 r. sygn. akt II AKa 12/16 publ. LEX). Przypuszczalnie takie samo stanowisko zajął Sąd Okręgowy uznając, że ukształtowanie składu nastąpiło z momentem rozpoczęcia rozprawy tj. z dniem 10 maja 2016 r., a więc po wejściu w życie ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw

(Dz.U.2016.437). w następstwie tego Sąd rozpoznał sprawę w składzie przewidzianym w art. 554 § 2 k.p.k., a nie w art. 22 cyt. ustawy.

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 29 listopada 2016 r. (sygn. akt I KZP 9/16) rozwiął wszelkie wątpliwości, jakie pojawiały się w tym zakresie. Odmawiając podjęcia uchwały na zadanie w tym zakresie pytanie prawne wyraził jednak pogląd z którego wynika, że sformułowanie „sąd w dotychczasowym składzie” zawarte w przepisie art. 22 powinno oznaczać sąd w składzie określonym przepisami obowiązującymi w momencie rozpoczęcia postępowania w danej instancji. Stanowisko takie zostało wyrażone, co prawda odnośnie wątpliwości związanych z wykładnią przepisu art. 30 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247, ze zm.), ale bezspornie ma ono również zastosowanie dla wykładni wspomnianego art. 22, gdyż oba te przepisy mają identyczne brzmienie i dotyczą tego samego zagadnienia. Zatem petryfikacja składu następuje nie w momencie rozpoczęcia rozprawy, ale z momentem wszczęcia postępowania w danym sądzie.

Przyjmując przedstawiony pogląd za słuszny należy od razu wyjaśnić, że datą wszczęcia postępowania sądowego jest data wpływu sprawy do sądu z żądaniem uprawnionego oskarżyciela lub innego uprawnionego podmiotu. „Momentem wszczęcia postępowania przed sądem I instancji jest chwila wpływu do tego Sądu inicjującego postępowanie jurysdykcyjne aktu oskarżenia lub jego surogatu (innej skargi lub wniosku), a momentem wszczęcia postępowania przed sądem II instancji jest chwila wpływu do tego sądu akt sprawy wraz ze środkiem odwoławczym. (wyrok SN z dnia 18 października 2016 r. III KK 151/16, post. SN z dnia 23 września 2016 r. sygn. akt III KK 41/16

W niniejszej sprawie wszczęcie postępowania nastąpiło z momentem złożenia w Sądzie I instancji wniosku o zasądzenie na rzecz wnioskodawcy odpowiedniego zadośćuczynienia., a więc w dniu 2 grudnia 2015 r., gdyż tego dnia wpłynął wniosek do Sądu Okręgowego w Bielsku – Białej (bez znaczenia pozostaje fakt, iż został on zaadresowany do niewłaściwego wydziału). Wszczęcie postępowania nastąpiło zatem przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2016.437), a zarazem nie doszło do zakończenia tego postępowania "w danej instancji" do dnia 14 kwietnia 2016 r., gdyż nie wydano orzeczenia merytorycznego co do jej głównego nurtu.

W zaistniałej sytuacji faktycznej, bacząc na brzmienie art. 22 przepisów przejściowych należało przyjąć, że właściwym składem sądu był ten określony w art. 554 § 2 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 14 kwietnia 2016 r., a zatem skład jednego sędziego i dwóch ławników. Relewantne dla petryfikacji składu było natomiast to, że rozprawa rozpoczęła się w dniu 6 czerwca 2016 r., gdy obowiązywał już przepis art. 554 § 2 k.p.k. w aktualnym brzmieniu.

Reasumując: w sprawach o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu, w których wszczęto postępowanie sądowe przed dniem 15 kwietnia 2016 r. i nie doszło do zakończenia tego postępowania w danej instancji przed tą datą, stosowanie przepisu art. 554 § 2 k.p.k., w brzmieniu wprowadzonym ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2016.437), podlega wyłączeniu na podstawie art. 22 przepisów przejściowych, zawartych w tej ustawie.

W tych warunkach, respektując omówione wyżej regulacje prawne, skonstatować należy, że sprawa z wniosku S. Z., podlegała rozpoznaniu w składzie jednego sędziego i dwóch ławników, a skoro orzekł jeden sędzia, to oznacza, że zaskarżony wyrok ostać się nie może, jako że doszło do uchybienia, które zmusza do uchylenia go niezależnie od poniesionych zarzutów i wpływu takich naruszeń na treść samego wyroku.

Z tego też względu Sąd Apelacyjny w Katowicach w oparciu o art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. uchylił to orzeczenie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Bielsku - Białej do ponownego rozpoznania. Charakter przyczyny, która legła u podstaw tej decyzji powoduje, że przedwczesne było rozpoznawanie zarzutów podniesionych w apelacji.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd I instancji przeprowadzi postępowanie dowodowe w całości od początku orzekając we właściwym składzie, to jest w składzie jednego sędziego zgodnie z treścią obecnie obowiązującego przepisu z art. 554 § 2 k.p.k. Trzeba bowiem mieć na uwadze, że w momencie wydania wyroku przez Sąd I instancji, a następnie przez

sąd odwoławczy, doszło tu już do zakończenia postępowań w danej instancji. Wszczęcie ponownego postępowania przed Sądem Okręgowym w Bielsku – Białej nastąpi po przekazaniu akt z Sądu Odwoławczego, a więc w dniu obowiązywania przepisu art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu obecnie obowiązującym, co powoduje, że przepis art. 22 przepisów przejściowych, wyłączających stosowanie ustawy "nowej" nie będzie miał w zaistniałej sytuacji procesowej zastosowania.

Nawiązując do rozważań zawartych na str. 4 tego uzasadnienia, a dotyczących momentu wszczęcia postępowania, należy przy okazji zwrócić uwagę na jeszcze jeden istotny aspekt związany z omawianą problematyką, który może mieć istotne znaczenie dla praktyki sądów powszechnych. Momentem wszczęcia postępowania przez Sąd I instancji, rozpoznającego sprawę po wydaniu wyroku uchylającego orzeczenie i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania, jest data faktycznego przekazania mu akt sprawy. Przyjęcie odmiennego stanowiska, a mianowicie, że moment ten rozpoczyna się z chwilą wydania wyroku przez Sąd odwoławczy musiałby prowadzić do nieakceptowalnego wniosku, że wszystkie czynności podejmowane po wydaniu orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie przed Sądem II instancji, np. polegające na sporządzeniu uzasadnienia, należy zaliczyć już do postępowania przed sądem I instancji. O ile wydanie orzeczenia przez Sąd II instancji kończy tylko pewien etap postępowania odwoławczego, o tyle postępowanie przed Sądem I instancji rozpoczyna się dopiero z chwilą przekazania akt temu sądowi. Czynności dokonywane w okresie od wydania wyroku do przekazania akt Sądowi I instancji dokonywane są w ramach szeroko rozumianego postępowania odwoławczego i nie są czynnościami przed Sądem I instancji. Powyższe uwagi były niezbędne, aby wyjaśnić kwestię petryfikacji składu w tych sprawach, w których sąd odwoławczy wydał orzeczenia kasatoryjne przed dniem 15 kwietnia 2016 r. a sprawa została faktycznie przekazana do rozpoznania Sądowi I instancji już po tej dacie. Wszczęcie postępowania następuje wraz ze zwrotem sprawy i to właśnie ten moment petryfikuje skład sądu. Skoro nastąpiło to w czasie obowiązywania art. 554 § 2 k.p.k. w aktualnym brzmieniu to sprawy z rozdziału 58 kodeksu postępowania karnego winny być rozpoznawane w składzie jednego sędziego.

Mając na uwadze powyższe orzeczono jak w wyroku.

SSA Piotr Filipiak SSA Marek Charuza SSA Piotr Pośpiech